

דעות

מספר החרדים בהתנחלויות בעלייה - וכך גם המעמסה על משלם המסים הישראלי

שאול אריאלי • אל"מ במיל', ראש קבוצת המחקר "תמרור-פוליטוגרפיה"
העוסקת בסכסוך הישראלי-פלסטיני

20:00 • 11 בדצמבר 2025

בשנות ה-90 של המאה הקודמת, כאשר ההנהגה החרדית בישראל החליטה לחצות שוב את הקו הירוק — 20 שנים אחרי החצייה למזרח ירושלים — איש לא העלה בדעתו שכעבור 30 שנה החרדים יהפכו לכוח הדמוגרפי הדומיננטי ביותר במפעל ההתנחלות באזור יהודה ושומרון. ההחלטה אז לא נבעה מציונות או מאידיאולוגיה, אלא מהמציאות הכלכלית: מצוקת הדיור הגוברת בבני ברק ובירושלים, והצורך במרחב מגורים נפרד, נגיש וזול. כיום החברה החרדית היא לא רק חלק מההתיישבות בשטחים; היא נהפכה ללב הפועם שלה, למנוע צמיחה דמוגרפית עצום, אך בה בעת היא כוללת אוכלוסייה ענייה, תלותית, שמהווה נטל כבד על תקציב המדינה.

לפי נתוני הלמ"ס, נכון לסוף ספטמבר 2025, החרדים הם כ-38% מכלל הישראלים בשטחים (לעומת 32% לפני 15 שנה) — 197,397 בני אדם מתוך 517,319 ישראלים. כמחצית מהישראלים בהתנחלויות הם ילדים מתחת לגיל 19 (258,370), מתוכם 44% הם ילדי שלוש ההתנחלויות החרדיות הגדולות — מודיעין עלית, ביתר עלית וגבעת זאב. 84% מהחרדים מדורגים באשכולות 1-2, הנמוכים ביותר, של המדד החברתי-כלכלי של הלמ"ס.

החרדים מתגוררים ב-16 יישובים בלבד באיו"ש (מתוך 167 מוכרזים). בתשעה מהם גרים 94% מהחרדים, המהווים רוב מוחלט ביישוביהם (55%-95%). יתר החרדים גרים בשבעה יישובים, שבהם הם מהווים בין 10% ל-30% מכלל האוכלוסייה. נתונים אלה אינם משקפים התפשטות אורגנית, אלא ריכוז חברתי וכלכלי במרחב גיאוגרפי מצומצם: עוטף ירושלים.

החרדים גרים בכל שלושת סוגי הרשויות: ערים, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות. הסוג הראשון כולל את שתי הערים החרדיות, שהן גם ההתנחלויות הגדולות ביותר, מודיעין עילית (90,927 ישראלים) וביתר עילית (72,157), המרכזות 79% מכלל החרדים (31.5% מכלל הישראלים בשטחים).

מדובר בערים צפופות ביותר, עם 23,535 נפש לקמ"ר בממוצע. שיעור הילדים עד גיל 19 בהן הוא 59%-61%, אך בעשור האחרון נרשמה ירידה של 6% — סימן ראשון לרוויה דמוגרפית כתוצאה מהתבגרות האוכלוסייה ועזיבה של זוגות צעירים. הריבוי הטבעי של כ-6,000 נפש בשנה בשתי הערים, שהוא 48% מכלל הריבוי הטבעי (לידות פחות פטירות) באיו"ש, שומר על גידול שנתי מהיר של האוכלוסייה (סך כל העלייה/הירידה במספר התושבים), אך מאזן ההגירה בהן כבר שלילי.

בין ינואר 2021 לספטמבר 2025 עזבו את שתי הערים 5,530 תושבים יותר משהצטרפו. רובם ממשפחות צעירות שעוברות להתנחלויות החרדיות תל ציון, מתתיהו, גני מודיעין, מעלה עמוס ואספר — או חוזרות לישראל. הערים עצמן נשארות עם אוכלוסייה מבוגרת יותר, קהילות ותיקות, מוסדות חינוך ואמצעי תחבורה נוחים, המאפשרים קשר יומיומי עם בני ברק, בית שמש וירושלים.

הבנייה בשתי הערים נעצרה: בין 2015 לסוף 2024 נרשמו 3,031 התחלות בנייה בלבד — קצב נמוך ביחס לריבוי הטבעי. עתודות הקרקע הפנויות הולכות ואוזלות, והמחירים עולים בהתאם. 85%-

90% מהתקציב השוטף של הרשויות מגיע ממשד הפנים, ובתקציב הפיתוח – השקעות, כבישים, מבני ציבור – השתתפות הממשלה עולה לעתים על 95%. ההכנסות העצמיות מארנונה עסקית זניחות, ולעתים אינן מגיעות אפילו ל-10% מהתקציב.

המשמעות ברורה: כמעט כל שקל בעיריות החרדיות ממומן מקופת המדינה. ההוצאה הממוצעת לילד בגן גבוהה במיוחד, ועומדת על 16 אלף שקל, אך היא אינה תורמת לתעסוקה עתידית או לעצמאות כלכלית. מודיעין עלית מדורגת באשכול 1 במדד החברתי-כלכלי, וכך היתה גם ביתר עלית עד 2023, אז לראשונה עלתה לאשכול 2.

המערכת הפוליטית בשתי הערים החרדיות חד-גונית. בבחירות האחרונות זכו יהדות התורה וש"ס יחד ב-98% מהקולות במודיעין עילית (78% ליהדות התורה, 20% לש"ס), וב-90% בביתר עילית (59% ליהדות התורה, 31% לש"ס). התמיכה בליכוד ובציונות הדתית מזערית. למרות מצוקות חברתיות וכלכליות, אין נדידה פוליטית. זהו עולם סגור, מלוכד, שמגן על עצמו, אך תלוי לחלוטין באחרים למימון קיומו.

מנהיגי החרדים מאמצים עמדות קיצוניות המרחיקות הסדר מדיני, בניגוד לאינטרס של הציבור החרדי בשטחים, שיהנה מהסדר

הסוג השני של יישובים חרדיים כולל שתי מועצות מקומיות המדגימות את המורכבות של תהליך ה"התחדדות" במרחב איו"ש. גבעת זאב (24,725 תושבים) היא המועצה המקומית הגדולה ביותר בשטחים, גדולה אף מהעיר אריאל, שהתחרדה בעשור האחרון, ו-57% מתושביה חרדים (השאר חילונים ודתיים-לאומיים). עמנואל לעומתה, כמעט הקטנה מכל המועצות המקומיות (מקום 12 מתוך 14), מונה 5,979 תושבים ומתאפיינת באוכלוסייה חרדית מובהקת (86%). יחד

שתיהן כוללות 15.5% מהחרדים בשטחים, ו-4.7% מכלל הישראלים שם.

בגבעת זאב שיעור הילדים עד גיל 19 הוא 52%-55%, לעומת 60% ויותר בשתי הערים הגדולות. מאזן ההגירה החיובי בעשור האחרון בגבעת זאב ובעמנואל — מספר הנכנסים גבוה ב-2,594 ממספר העוזבים — מתבטא בהתרחבות השכונות החדשות שלהן, בעיקר רמת גבעת זאב (המאוכלסת ברובה בחרדים עובדים ממעמד חברתי-כלכלי גבוה) ואגן האיילות. בעשור האחרון נבנו בגבעת זאב 939 יחידות דיור חדשות, לעומת 722 בעמנואל. צפיפות האוכלוסייה בגבעת זאב (9,314 לקמ"ר) גבוהה ב-63% מזו של עמנואל (5,689).

גם בדירוג החברתי-כלכלי הפער ברור: גבעת זאב אמנם הידרדרה מאשכול 5 לאשכול 4, אך עמנואל נותרת באשכול 2. בהתאם, השתתפות הממשלה בתקציב הרגיל של שתיהן נעה סביב 60%-70%, ובתקציבי הפיתוח סביב 75%-80%. בקלפי גבעת זאב מפוצלת: 40%-45% מהקולות ניתנו למפלגות החרדיות, השאר לליכוד ולציונות הדתית. בעמנואל — 76% לש"ס וליהדות התורה. שיעור ההצבעה הכולל עולה בהתמדה, אך נשמרת רוח ההסתגרות מהחברה הישראלית.

הסוג השלישי של יישובים כולל את היישובים החרדיים הקטנים והחדשים — במועצה האזורית מטה בנימין נמצא את ההתנחלות תל ציון (7,175 תושבים, שהתפצלה מכוכב יעקב בפברואר 2023), מתתיהו (897), גני מודיעין (3,369, שהתפצלה ממודיעין עילית ב-2016), ובמועצה האזורית גוש עציון נמצא את מעלה עמוס (1,423) ואספך (1,606). אלה יישובים צעירים עם ריבוי טבעי גבוה באופן חריג (60%-65% ילדים עד גיל 19) ומאזן הגירה חיובי במיוחד.

תל ציון מובילה בצמיחה ובמאזן הגירה חיובי מרשים, בעוד בגני מודיעין נרשמה בשנים האחרונות מגמת עזיבה. הבנייה ממשיכה — בין 10 ל-20 יחידות דיור חדשות בשנה במתתיהו ובמעלה עמוס —

ויוצרת חגורת התרחבות חרדית ממזרח לגוש דן ובהרי יהודה. שיעור התמיכה ביהדות התורה ובש"ס ביישובים אלה נע בין 51%-ל-83% (מתתיהו 83%, מעלה עמוס 59%, אספר 55%, גני מודיעין 51%), עם מגמת ירידה מתונה בתמיכה בליכוד. גם בהקשר זה יש לציין את הדירוג החברתי-כלכלי הנמוך: אספר, כוכב יעקב ומתתיהו באשכול 2.

מיקומם של היישובים הללו — תוצאה של התעקשות ההנהגה החרדית בשנות ה-90 — חשוב במיוחד. מודיעין עילית, ביתר עילית, גני מודיעין ומתתיהו ממוקמות כולן על הקו הירוק או בצמוד אליו. תל ציון וגבעת זאב במרחק של כשלושה ק"מ מירושלים; עמנואל במרחק 11 ק"מ מהקו הירוק; מעלה עמוס ואספר כ-10 ק"מ מזרחה ממנו. בהצעות המדיניות הישראליות והפלסטיניות במשא ומתן לאורך השנים הוסכם כמעט לחלוטין כי היישובים מודיעין עילית, ביתר עילית, גבעת זאב, גני מודיעין ומתתיהו — שבהם חיים 90% מכלל החרדים באיו"ש, יסופחו לישראל במסגרת כל הסדר קבע. המשמעות: רוב מוחלט של החרדים החיים כיום מעבר לקו הירוק צפויים להיכלל בשטח ישראל הריבונית בכל הסדר מדיני ריאלי.

אלא שמנהיגי הציבור החרדי מתעקשים להחמיץ את ההזדמנות ההיסטורית, שתיטיב עם בוחריהם ותאפשר להם להתרחק מהמאבק המדיני-פוליטי הדוחף רבים מהחרדים בשטחים לזרם החרד"לי הקיצוני. מאז כינונה של הממשלה הנוכחית נקטו ראשי שתי המפלגות החרדיות, אריה דרעי ויצחק גולדקנופף, קו ימני מובהק. גולדקנופף התבטא 49 פעמים בעד סיפוח ורק פעם אחת בעד פתרון שתי המדינות. דרעי, אף שנשמע מתון מעט יותר, הביע 12 פעמים תמיכה בסיפוח, ורק פעם אחת הביע תמיכה בתהליך מדיני. במקום לקדם מהלך שיבטיח את הכללתו של רוב מכריע של ציבור בוחריהם בגבולות מוכרים ומוסכמים של ישראל, הם מצטרפים לקולות המשיחיים המרחיקים את האפשרות הזו.

התוצאה היא פרדוקס ישראלי מובהק: האוכלוסייה החרדית באיו"ש, המונה כיום קרוב ל-200 אלף בני אדם — כחמישית מכלל החרדים

בישראל — היא המנוע הדמוגרפי המרכזי של ההתנחלויות, אך גם המעמסה הכלכלית הגדולה ביותר על משלם המסים הישראלי. היא נשארת בדירוג חברתי-כלכלי נמוך, נהנית ממימון ממשלתי כמעט מוחלט, אך מאמצת עמדה פוליטית שמונעת הסדר שיכלול אותה בריבונות ישראל. הציבור הזה, שאמור היה להיות הנהנה העיקרי מהסדר מדיני, הופך ביוזמת מנהיגיו לגורם שמונע אותו.

בכך מתמצה הסיפור החרדי באיו"ש: צמיחה דמוגרפית אדירה, תלות תקציבית גוברת, והחמצה פוליטית כמעט טרגית של האפשרות להבטיח לציבור שלם את מקומו החוקי והמוגן בתוך מדינת ישראל.

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

חרדים + מתנחלים +

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ